

جغرافیای قروه در جزین

تاریخچه، فرهنگ و موقعیت

لیلا قهرمانی کوشان
طیبه قهرمانی کوشان
مجید قدیمی

تاکنون حدود ۱۰۰ متر از دیواره غربی رودخانه در شمال شهر دیوارسازی شده و برای پیشگیری از خسارت‌های احتمالی آینده، شهرداری قروه در نظر دارد کل طول رودخانه شهر را دیوارسازی و کف‌سازی کند و در بخش‌هایی از شهر برای تردد، پوشش کانال از جنس بتن مسلح با ضخامت ۱۵ سانتی‌متر در کف و لایه ۲۵ سانتی‌متری دورتادور پوشش ایجاد کند.

۲. اجرای جوی و جدول در بافت فرسوده شهری:
در حال حاضر در بخش‌هایی از بافت فرسوده شهری به دلیل نداشتن آبروهای مناسب، هدایت و دفع آب‌های سطحی با مشکلات بسیار روبه‌روست و رفت‌وآمد رهگذران پیاده و وسایل نقلیه در فصل‌های بارندگی به زحمت صورت می‌گیرد. از جمله این بخش‌ها خیابان آزادگان شمالی است که با وجود گودالی طبیعی و جمع‌شدن آب‌های سطحی، افزون بر ایجاد مشکلات تردد، نفوذ آب به ساختمان‌های مجاور را که بیشتر آن‌ها فرسوده‌اند، نیز به دنبال دارد. برای جمع‌آوری و هدایت آب‌های سطحی این منطقه و کارهایی از این دست، در نظر است با اجرای جدول‌گذاری نه‌ری، مشکلات مذکور برطرف شوند.

منابع طبیعی: وضعیت حیات گیاهی و جانوری

حیات گیاهی

در منطقه مطالعاتی به دلیل تنوع آب‌وهوایی و پوشش گیاهی نباتات، حیات گیاهی کم‌وبیش متفاوت است. تیره متفاوتی از گیاهان و درختان که اغلب در سرما نیز مقاوم‌اند، در این محدوده به چشم می‌خورند، اما به دلیل شرایط خاص اقلیمی، دوره رویش گیاه کوتاه و حدود ۵ ماه در سال است. از طرفی چون تنوع خاک‌ها، با توجه به نوع فیزیوگرافی و عمق آن‌ها

نحوه دفع آب‌های سطحی (باران) در شهر و معایب آن

بر اساس مطالعات میدانی و استعلام از دستگاه‌های مربوط، به‌جز بخش‌هایی از شرق و جنوب شهر، مشکل دفع آب‌های سطحی به دلیل وجود رودخانه قره‌چای و طغیان ناشی از آن در فصول پربابی و بالابودن سطح آب‌های زیرزمینی است. سایر نقاط شهر مشکلی به لحاظ دفع آب‌های سطحی ندارند. از نظر چگونگی دفع آب‌های سطحی، شهر را می‌توان به دو بخش قدیمی و جدید تقسیم کرد که بخش قدیمی و هسته اولیه شهر با توجه به نامنظم بودن کوچه‌ها و کم‌شیب و کم‌عرض بودن معابر به‌ویژه میدان شهدا به سمت جنوب، بیشترین مشکل را از لحاظ دفع آب‌های سطحی دارد. گره‌های عمده در همان بخش‌هایی از شرق و جنوب شهر وجود دارند که مشکلات شدید آب‌گرفتگی معابر را ایجاد می‌کنند.

طرح جمع‌آوری آب‌های سطحی، هدایت و دفع آن‌ها

با توجه به بررسی‌های انجام‌شده و در نظر گرفتن خسارت‌های عمده سیل سال ۱۳۶۱ در مناطق شرقی و جنوبی شهر و لزوم پیشگیری از تکرار آن خسارت‌ها، طرح جمع‌آوری آب‌های سطحی در قروه در دو بخش انجام گرفته است:

۱. دیوارسازی رودخانه قوری‌چای: رودخانه قوری‌چای در حدود ۱۲۰۰ متر از مسیر خود از قسمت شرقی در محدوده شهر قروه در جزین عبور می‌کند و همه‌ساله در فصل بهار، وقوع طغیان در این رودخانه خسارت‌هایی را به تأسیسات و ابنیه مجاور در محدوده شهر وارد می‌کند. به همین منظور،

نامناسب است.

حیات جانوری

هنوز مطالعه‌ای جامع و منسجم در زمینه حیات جانوری منطقه صورت نگرفته است. این خلأ اطلاعاتی به‌ویژه در زمینه آبزیان، دوزیستان و خزندگان مشهود است. در مورد ماهیان تنها می‌توان به زردک و سیاه‌ماهی اشاره کرد. پرندگان شامل دلیجه، فاخته، تعدادی از گونه‌های خانواده، کلاغ، خانواده سار و خانواده گنجشک هستند که معمولاً آشیانه خود را خارج از محیط کشاورزی می‌سازند و فقط برای تغذیه به مزارع رومی آورند. گروه دوم پرندگان که عمدتاً در محیط زراعی زندگی می‌کنند، شامل بلدرچین، بلوه‌حنایی، خروس کولی‌دشتی هستند و مهم‌ترین آن‌ها، یعنی میش‌مرغ، نسلش رو به نابودی است. از دیگر پرندگان منطقه می‌توان به انواع خانواده چکاوک با ۸ گونه، سره با ۷ گونه، توکا و زردپر، هر یک با ۴ گونه اشاره کرد. پستانداران منطقه، شامل انواع قوچ و میش، کل و بز، گرگ، شغال، روباه، کفتار، گراز، خرگوش و گورکن هستند. البته در ارتفاعات مهم منطقه، پلنگ نیز دیده شده است.

نواحی با ارزش زیست‌محیطی و منظره‌های طبیعی

۱. مناطق حفاظت‌شده: در شهرستان رزن منطقه حفاظت‌شده‌ای وجود ندارد.

۲. نواحی با ارزش زیست‌محیطی: مناطق با ارزش زیست‌محیطی شهرستان رزن، شامل شکارگاه بقراطی، چشمه آب‌معدنی قینرجه، آب‌معدنی سیکندران و مار چهل‌دم هستند.

۳. کوه بقاطی (بقراطی): این کوه از نظر جغرافیایی بین ۴۸ درجه و ۳۵ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۴۵ دقیقه طول شرقی و بین ۳۵ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. ارتفاع بلندترین نقطه آن از سطح دریا ۲۸۲۵ متر است. این کوه در نزدیکی روستای خورونده و در ۳۰ کیلومتری شهر رزن قرار دارد. این منطقه کوهستانی با تخته‌سنگ‌های بزرگ و پوشش گیاهی بسیار خوب و چشم‌انداز طبیعی زیبا در ردیف مناطق ارزنده استان به‌شمار می‌آید و وجود انواع گیاهان گل‌دار و معطر خوراکی و دارویی، یکی از ویژگی‌های مهم این منطقه است. از ویژگی‌های این منطقه، منفرد بودن کوه‌هاست که اطراف آن‌ها را روستاها احاطه کرده‌اند.

از نظر منابع زیستی جانوری، تعداد قابل توجهی گونه‌های حیات وحش، مانند قوچ، میش، کل، بز، کبک، گرگ، روباه، گورکن، گراز و انواعی از پرندگان شکاری در منطقه وجود دارند. همچنین گونه‌هایی از مارهای سمی و خطرناک نیز در منطقه یافت می‌شوند. گفتنی است که فعالیت‌های معدنی و صنعتی

می‌تواند موجب تنوع در پوشش گیاهی شود، با توجه به تیپ واحدهای مختلف زمینی، تیره‌های متفاوتی از گیاهان مرتعی و زراعی به این شرح از قابلیت ماندگاری و تکثیر برخوردارند:

● گیاهان مرتعی

❖ در تیپ زمین‌های کوه‌ها و تپه‌ها: گون‌کتو، کافکال‌اسپند، درمنه کلاه میرزاحسن، گرامینه‌خرگوشک، فرفیون کنگر صحرایی، بله‌گوش، نباتات خانواده گندمیان، علف گوسفند ریش‌بزی، ورک خارزرد، ختمی.

❖ در تیپ زمین‌های فلات‌ها و تراس‌های فوقانی: شیرین‌بیان بله‌گوش، خار علف گوسفندی، ورک‌کتو، ختمی‌شنک، پنیرک درمنه، گیاهان چمنی ریش‌بزی، گندمیان گل قاصد، کنگر صحرایی اسپند، فرفیون خار زن‌بابا، خرگوشک خارشتر، کنگر گرامینه، پیچک.

❖ در تیپ زمین‌های دشت‌های دامنه‌ای: علف شور گندمیان، گیاهان شورپسند خارشتر، سالولورک، سالیکورنیاکما، مرغ ختمی، خار زرد گرامینه.

❖ در تیپ زمین‌های واریزه‌ها و آبرفت‌های بادبزی شکل: گندمیان فرفیون، خارزرد شیرین‌بیان، ورک گل گندم، خارشتر اسپند، ختمی خار زن‌بابا، کنگر صحرایی پنیرک، گل‌گاوزبان گرامینه.

آنچه در مبحث حیات گیاهی و تنوع رویش در سطح شهرستان رزن اهمیت دارد، وجود مناطق مناسب برای رویش گیاهان دارویی است. این گیاهان عمدتاً در دامنه کوه بقراطی می‌رویند و هر ساله علاقه‌مندان و فروشندگان گیاهان دارویی، آن‌ها را از اقصانقاط کشور به این شهرستان می‌آورند و با ترویج و کاشت این گیاهان، ضمن ایجاد اشتغال به توسعه اقتصادی شهرستان نیز کمک می‌کنند. واگذاری اسناد منابع طبیعی به مرتع‌داران و آموزش مرتع‌داری در جهت غنی کردن مراتع و استفاده بهینه از آن می‌تواند افزون بر اشتغال‌زایی درآمدزا نیز باشد.

● گیاهان زراعی

❖ زمین‌های دشت‌های دامنه‌ای، دشت‌های رسوبی، دشت‌های رودخانه‌ای و گاهی فلات‌ها و تراس‌های فوقانی برای کشت انواع زراعت‌های آبی و باغ‌ها استفاده می‌شوند. گیاهان زراعی شامل گندم، جو، چغندر قند، یونجه، شبدر، ذرت، صیفی‌جات و محصولات جالیزی هستند. همچنین باغ‌های میوه بیشتر شامل درختان هلو، گلابی، زردآلو، زالزالک، آلبالو، گیلان، سنجد و به‌طور کلی درختان سیاه‌ریشه و تاکستان هستند، گرچه واریته‌های متعددی از تیره مو در این منطقه، از زمان‌های بسیار کهن کشت می‌شوند، اما آب‌وهوای منطقه برای بسیاری از واریته‌های این محصول، به‌جز واریته‌های زودرس،

تأثیرگذار در منطقه وجود ندارند و همین امر، ویژگی مهم منطقه را از لحاظ آسایش شکار، دوچندان می‌کند.

مطالعات اجتماعی - اقتصادی

حوزه نفوذ

روستاهای موجود در منطقه مورد مطالعه، اختلافات عمده‌ای میان آن‌ها مشاهده نشده و اختلافاتی اگر باشد، عمدتاً بر سر زمین‌های کشاورزی است. در سال ۱۳۸۱ میان روستای سوزن از بخش قروه در جزین و روستای حسام‌آباد از توابع بخش فامنین اختلافاتی پدید آمد که به درگیری بین آن‌ها انجامید. اختلافات بقیه روستاها به این شدت نیست. بر پایه اطلاعات میدانی، ۵ روستا با روستاهای هم‌جوار اختلافاتی دارند که عبارت‌اند از: روستای سلیک با روستای کله‌سر از توابع بخش فامنین، روستای سنقرآباد با روستای جاورسجین، روستای سنگران کوه با روستای عین‌آباد، روستای شونند با روستای عمان، روستای قراقیه با روستای شورنگل. به غیر از این موارد، ناسازگاری دیگری بین روستاهای منطقه مشاهده نشده است.

تحول و رشد جمعیت شهر

در سرشماری عمومی کشور در سال ۱۳۴۵ شمار جمعیت ساکن در محدوده این شهر ۴۱۴۰ نفر گزارش شده بود. در آن زمان، قروه در جزین قصبه‌ای از بخش رزن وابسته به شهرستان همدان بود و به‌عنوان شهر شناخته نمی‌شد. در سرشماری سال ۱۳۵۵ جمعیت شهر قروه در جزین ۵۰۵۵ نفر گزارش شده که نشان می‌دهد رشد سالانه جمعیت معادل ۲ درصد بوده است. بعد از انقلاب در سال ۱۳۶۱ با تأسیس شهرستان رزن و بخش در جزین در آن، در قروه در جزین شهرداری تأسیس شد و مدیریت بخش را بر عهده گرفت. در سرشماری عمومی سال ۱۳۶۵ جمعیت شهر قروه در جزین به ۶۷۰۸ نفر افزایش یافت و به رشد سالانه ۲/۹ درصد رسید. این امر نتیجه گرایش فراوان کارکنان و کارگران کارخانه سیمان هگمتان در این شهر بود. در سرشماری عمومی سال ۱۳۷۵ جمعیت این شهر معادل ۷۸۲۵ نفر و رشد سالانه آن ۱/۵۱ درصد گزارش شده است. کاهش رشد جمعیت در سال‌های اخیر در سراسر کشور مشاهده می‌شود که دلیل اصلی آن کاهش مولد و دیرازدواج کردن جوانان است. مرکز آمار ایران در نتایج مقدماتی سرشماری سال ۱۳۸۵ شمار ساکنان این شهر را ۹۴۵۲ نفر معادل رشد سالانه ۱/۹ درصد اعلام کرد که نشان از اندکی افزایش داشت. جدول ۲ تغییرات و تحولات خانوار و جمعیت شهر قروه در جزین را در طول سال‌های ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۵ بر پایه اسناد آماری موجود در مرکز آمار ایران نشان می‌دهد.

جای جدول

اوضاع کلی اقتصادی شهر

در سال ۱۳۷۵ شمار شاغلان شهر قروه در جزین نزدیک به ۱۸۷۲ نفر گزارش شده بود که ۱۶/۳ درصد از این تعداد

حوزه نفوذ شهر قروه در جزین، روستاها و آبادی‌های مستقر در دو دهستان در جزین سفلا و در جزین علیاست که محدوده بخش در جزین را دربرمی‌گیرد. فعالیت‌های کشاورزی و دام‌پروری در این محدوده در سال‌های اخیر به دلیل بروز خشک‌سالی‌های متوالی در حالت رکود و توقف بوده و رشد و تحولی نداشته‌اند. برخی از روستاها خالی از سکنه شده و جمعیت اغلب روستاها نیز با کاهش و رشد منفی روبه‌روست که نشانه مهاجرت فراوان از این روستاها به شهرهای اطراف است. در دهستان در جزین علیا و جمعیت کل روستاهای دهستان نیز همین پدیده مشاهده می‌شود، به‌گونه‌ای که جمعیت در جزین در طول دهه گذشته از ۱۳۶۲۰ نفر به ۵۶۵۳ نفر و جمعیت کل روستاهای دهستان نیز از ۲۰۳۰۳ نفر به ۱۸۰۱۷ کاهش یافته است.

شناخت شهر

قروه در جزین یکی از قصبه‌های قدیمی و تاریخی استان همدان است که تاریخ سکونت و زندگی در آن به دوره‌های قبل از اسلام و عهد ساسانیان می‌رسد. یاقوت حموی در کتاب تاریخ خود این محدوده را به نام «در کجین» ثبت کرده و گویا زادگاه دانشمند دوره اسلامی، احمد قاسم‌بن احمد در کجینی بوده که در ادب و عرفان شهرت داشته است. شهر قروه در جزین در شمال دشت رزن در پهنه شمالی استان همدان و در دامنه کوهستان‌های منطقه آوج قرار دارد و به تپه‌های سنگی معروف به سه‌برادر محدود می‌شود. در محدوده شهرستان رزن نزدیک به ۱۰۶ تپه باستانی شناسایی شده که نشانه قدمت سکونت و زندگی در این محدوده از دوران باستان بسیار قدیم است. مردم این شهر، مسلمان شیعی و زبان آنان، ترکی است.

خصوصیات تاریخی، فرهنگی و اجتماعی

روستاهای واقع در حوزه نفوذ در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی از همگونی و یکنواختی برخوردارند. زبان ترکی در بین روستاهای محدوده مورد مطالعه، زبان رایج است، ولی همانند سایر مناطق کشور، زبان فارسی نیز در میان آنان رواج دارد و در محدوده شهرستان رزن نیز، این نظام گویشی برقرار است. دین مردم ساکن روستاها و شهر، اسلام و مذهب آنان شیعه است. مردمان ساکن در این منطقه از اقوام ترک‌اند. طبق اظهارات اهالی منطقه، روستای در جزین پایتخت بیلاقی مادها بوده است. با توجه به یکنواختی موجود در ساختار فرهنگی و اجتماعی

کشاورزان و دامداران، ۳/۳۰ درصد صنعتگران و ۴/۵۳ درصد شاغلان در بخش‌های خدماتی بودند. این آمار نشان‌دهنده گرایش اقتصاد شهر به بخش خدمات است، چراکه نیمی از شاغلان شهر در این بخش اشتغال دارند.

جمعیت فعال از مجموع دو گروه شاغلان و بیکاران جویای کار تشکیل می‌شود. بر پایه آمار سال ۱۳۷۵ تعداد بیکاران شهر قروه در جزین ۲۲۰ نفر و نیروی کار یا جمعیت فعال ۲۰۹۲ نفر گزارش شده که نسبت این جمعیت به کل جمعیت (میزان عمومی فعالیت) ۲۶/۷ درصد و نسبت به جمعیت ده‌ساله و بیشتر (میزان فعالیت ویژه) ۱/۳۵ درصد بوده است. مقایسه این نسبت‌ها با میزان‌های مشابه برای جامعه شهری استان همدان و کل کشور، بالا بودن نسبی آن‌ها را نشان می‌دهد. میزان بیکاری نیز در شهر قروه در جزین بیش از میزان‌های مشابه در الگوهای مذکور است. این میزان‌ها مربوط به سرشماری عمومی سال ۱۳۷۵ بوده و برای سرشماری سال ۱۳۸۵ هنوز آماری گزارش نشده است، ولی شواهد و قراین از افزایش بیکاری در کلیه موارد فوق حکایت دارند که ناشی از تغییرات ساختار سنی جمعیت و گرایش بیشتر زنان به امر اشتغال و کارایی در بیرون از خانه است.

جای جدول

مطالعات کالبدی شهر

مطالعات کالبدی شهر در نقشه مبنای شهر قروه در جزین بر اساس عکس برداری هوایی در سال ۱۳۸۳ است. این نقشه با توجه به سپری شدن ۳ سال از زمان تصویربرداری به‌طور طبیعی دستخوش تغییراتی شده است. در مطالعات میدانی انجام شده از سوی مشاور، سعی بر آن بوده است که این تغییرات تا حد امکان شناسایی و در نقشه وضع موجود این طرح لحاظ شوند. با این همه در برداشت‌های انجام شده مشخص شد که این تغییرات در حد شمال غربی شهر موسوم به تفکیکی شهرک سیمان و کارمندان شهرداری بسیار زیاد بوده است، به‌گونه‌ای که لزوم انجام نقشه‌برداری از این قسمت به اطلاع شهرداری و سازمان مسکن و شهرسازی استان همدان رسید. برای شناخت دقیق نحوه استفاده از زمین‌ها و مشخصات کالبدی قطعات مسکونی و غیرمسکونی واقع در محدوده شهر، در اوایل سال ۱۳۸۶ اقدام به برداشت محلی در سطح شهر نمود. در مرحله بعد، اطلاعات مکانی برداشت شده با استفاده از نرم‌افزار اتوكد، تبدیل به نقشه شد. پس از آن به منظور استفاده بهتر از اطلاعات مکانی و توصیفی، اطلاعات مذکور در سامانه GIS وارد و پردازش شدند. سپس گروه کنترل و کارشناسان طرح، نقشه‌های تهیه شده در دو مرحله را دوباره بازبینی کردند و برای بررسی و تأیید شهرداری فرستادند. در بررسی خصوصیات کالبدی شهر، ابتدا به نحوه

استفاده از زمین‌ها و سپس به وضعیت کمی و کیفی کارکردهای مختلف شهری و نحوه توزیع خدمات محلی در مناطق شهر پرداخته شد. ادامه این مطالعات به بررسی موضوعاتی مانند بافت و سازمان شهری، تعیین محدوده محله‌های موجود در شهر، وضعیت تراکم ساختمانی و وضعیت کلی ساختمان‌های مسکونی پرداخته است. مسائل کمی و کیفی مربوط به وضع مسکن، وضعیت مالکیت زمین‌ها و نیز بناها و محوطه‌های تاریخی، موقعیت، گنجایش و کیفیت مراکز و شبکه تأسیسات شهری و وضعیت کمی و کیفی آن‌ها موضوعاتی هستند که در این مبحث جای می‌گیرند.

شهر قروه در جزین به لحاظ محله‌بندی عرفی، شامل گل‌باغی، مفت‌آباد، قلعه دینگسی، قنبرآباد، تیموردره، شهرک فرهنگیان و شهرک سیمان است. برای انجام مطالعات کالبدی، از تقسیمات دیگری استفاده شده که شهر را به ۵ محله تقسیم کرده است. مرز محلات در ۴ محله با تقسیمات کالبدی طرح مصوب شهر مطابقت دارند. حدود این محلات نیز در جدول ویژگی‌های تراکمی محلات شهر (جدول ۴) بررسی شده است. بر پایه داده‌های این جدول، تراکم ناخالص و خالص شهر به ترتیب ۴۰ و ۱۸۱ نفر در هکتار است. در میان محلات شهر نیز، محله ۳ با ۲۵۰ نفر در هکتار، پرتراکم‌ترین محله و محله ۲ با ۸۱ نفر در هکتار، کم‌تراکم‌ترین محله‌های شهرند.

جای جدول

محاسبات انجام شده در خصوص میزان تراکم ساختمانی شهر نشان می‌دهند که متوسط تراکم ساختمانی قطعات مسکونی شهر ۷۸ درصد است. در کل، با توجه به میانگین تراکم ساختمانی محلات ۱ و ۲ به‌عنوان محله‌های قدیمی و محلات ۳ و ۴ به‌عنوان محله‌های بافت میانی و جدید شهر، مشاهده می‌شود که میانگین تراکم ساختمانی در دهه‌های اخیر رو به افزایش بوده است. با بررسی قطعات مسکونی شهر به لحاظ نوع سازه و مصالح به‌کاررفته در آن‌ها مشخص شد که در بیشتر آن‌ها ۵۲ درصد از آجر و آهن استفاده شده است و ساختمان‌های اسکلت فلزی در رتبه دوم قرار دارند. بررسی روند استفاده از انواع مصالح در دوره‌های مختلف نیز، نشان می‌دهد که استفاده از ساختمان‌های اسکلت فلزی در سه دهه اخیر افزایش بسیار داشته، به نحوی که سهم آن از ۴ درصد به ۴۴ درصد در حال حاضر رسیده است.

مطالعات انجام شده در خصوص کیفیت ساختمان‌های شهر، نشان می‌دهند که ۶۳ درصد آن‌ها نوساز و نزدیک به ۱۷ درصد آن‌ها قابل نگهداری هستند. همچنین متوسط دانه‌بندی قطعات مسکونی شهر ۲۳۰ متر بوده است که این رقم در محلات ۱ و ۲ (محله‌های قدیمی شهر) به ترتیب ۲۴۴ و ۲۶۵ متر است.

بررسی سیر تحول متوسط دانه‌بندی قطعات مسکونی در سه دهه اخیر نشان از کاهش سطح قطعات دارد، به گونه‌ای که در ساختمان‌های بیش از ۳۰ سال ساخت، فراوانی قطعات ۳۰۰ تا ۴۰۰ مترمربعی بیشتر، ولی در ساختمان‌های زیر ۱۵ سال ساخت، فراوانی قطعات ۱۵۰ تا ۲۰۰ مترمربعی بیشتر است. بررسی ضریب سکونت شهر در دو سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۶ نشان می‌دهد که تراکم خانوار در واحد مسکونی با کاهش ۰/۱۲ درصد به ۱/۰۳ خانوار در واحد مسکونی رسیده که وضعیت مناسبی است. جدول ۵ نشان می‌دهد که تراکم نفر در واحد مسکونی از ۵/۲۲ نفر در سال ۱۳۷۵ به ۳/۹ نفر در سال ۱۳۸۶ رسیده است.

جای جدول

مطالعات ترافیک

خلاصه مطالعات وضع موجود ترافیک و حمل و نقل شهر قروه در جزین

سیمای اصلی شهری قروه در جزین از نظر ساختار شبکه‌ای در وضعیت موجود کنونی تقریباً بیانگر یک سیستم شطرنجی حلقوی است. پس از مطالعه سلسله‌مراتب شبکه‌های شهر در وضعیت کنونی، راه‌های شهر به ۴ دسته شریانی درجه دو اصلی، شریانی درجه دو فرعی، خیابان‌های محلی اصلی و خیابان‌های محلی فرعی تقسیم شده‌اند. بررسی حجم ترافیک محورهای دروازه‌ای نشان می‌دهد که محور قروه در جزین رزن از لحاظ حجم ترافیک در ردیف اول و محور قروه در جزین کاج در ردیف دوم قرار دارند و پس از به دست آوردن میزان حجم عبور و مرور، به محاسبه حجم بیشینه در فاصله زمانی ۱۱:۱۲ تا ۱۵:۱۵ ظهر به عنوان ساعت اوج ظهر و فاصله زمانی ۱۸:۳۰ تا ۱۹:۳۰ عصر به عنوان ساعت اوج عصر پرداخته شد. بررسی کیفیت جریان ترافیک بیانگر آن است که بلوار معلم از میدان امام تا راستای شهرک فرهنگیان دارای سطح سرویس A و بلوار مفتوح و خیابان طالقانی، شهرداری و بهشتی از ابتدا تا انتها دارای سطح سرویس B یعنی کیفیت بسیار خوب‌اند. خیابان دستغیب، حد فاصل خیابان کاج تا بهشتی دارای سطح سرویس C یعنی کیفیت خوب است. خیابان کاج از میدان مدنی تا خیابان دستغیب و خیابان مدنی از میدان مدنی تا کمربندی دارای سطح سرویس D یعنی حداقل کیفیت‌اند. بلوار امام از میدان امام تا میدان مطهری دارای سطح سرویس E یعنی از لحاظ جریان ترافیک نامناسب است.

بررسی سفرهای درون شهری نشان می‌دهد که بیش از ۶۲ درصد از کل سفرها پیاده انجام می‌گیرند که رقم نسبتاً بالایی است. بعد از پیاده، موتور با ۱۳/۶ درصد، سواری با ۱۱ درصد، رتبه‌های دوم و سوم را دارند و دیگر وسایل نقلیه، درصدی

جزئی از سفرهای درون شهری را به خود اختصاص داده‌اند. بدون در نظر گرفتن سفرهای پیاده، نزدیک به ۳۴ درصد سفرها با موتور و ۲۹ درصد با سواری شخصی انجام می‌شوند که در مقایسه با شهرهای دیگر پایین است. گفتنی است که اگرچه مینی‌بوس عمومی در داخل شهر وجود ندارد، ولی بیشتر سفرهای برون شهری با مینی‌بوس انجام می‌شوند. مطالعات مبدأ و مقصد برای تعیین هدف سفر نشان می‌دهند که سفرهای شغلی با بیش از ۴۲ درصد کل سفرها در رتبه اول و سفرهای آموزشی با ۳۲ درصد کل سفرها در رتبه دوم قرار دارند و سفرهای تفریحی رتبه سوم را به خود اختصاص داده‌اند و سهم سفرهای کاری بسیار پایین است. ضریب متوسط مالکیت سواری شخصی در قروه در جزین برابر ۰/۰۸ است که برای مناطق مختلف ثابت نیست و در برخی مناطق بین ۰/۵۴ تا ۰/۱۵ تغییر می‌کند. ضریب متوسط مالکیت وسیله نقلیه در قروه در جزین برابر ۰/۲۲ برای هر نفر و تغییرات آن در مناطق مختلف بین ۰/۱۷ تا ۰/۳۲ وسیله نقلیه برای هر نفر است. همچنین متوسط سرانه سفر در شهر معادل ۱/۷۱ است (۰/۶۶ سواره و ۱/۰۵ پیاده) که این رقم با شهر قروه در جزین و وسعت آن تناسب دارد. با بررسی سفرها مشخص شده است که ۴۹/۴۴ درصد از سفرها درون شهری و ۱۶/۰۲ درصد برون شهری هستند.

پس از تجزیه و تحلیل شبکه گذرگاه‌ها و بررسی درصد تحقق‌پذیری شبکه‌های طرح تفصیلی، نتایج به دست آمده نشان می‌دهند که از نظر سطح گذرگاه‌ها نزدیک به ۲۸ درصد مقدار پیش‌بینی شده در طرح اجرا شده، ۳۶ درصد اجرا نشده و ۳۶ درصد تعریضی هستند. مهم‌ترین مشکلات شهر در زمینه آلوده شدن شهری عبارت‌اند از: تمرکز بیش از حد فعالیت‌های تجاری اداری در مرکز شهر، عرض کم بعضی از خیابان‌ها مانند خیابان امام خمینی و خیابان مدنی، رعایت نکردن سلسله‌مراتب شبکه شهری، نبود پارکینگ در شهر و نبود یک شبکه حلقوی برای تأمین رفت و آمد سریع بین مناطق اصلی شهر، بدون عبور از نواحی مرکزی شهر.

جمع بندی

پوشش گیاهی خودرو تأمین غذای حیوانات اهلی و وحشی را بر عهده دارد و در واقع، پوشش گیاهی در کنار حیات جانوری، بخش جاندار بوم‌سازگان قروه در جزین را تشکیل می‌دهد. به همین دلیل، یک بوم‌سازگان طبیعی را زمانی می‌توان کامل دانست که در حد نیاز خود از پوشش گیاهی برخوردار باشد. به عبارت دیگر، سلامت و دوام یک بوم‌سازگان طبیعی تا زمانی پابرجا می‌ماند که میان فرایندهای تولید، مصرف و احیاء، نوعی تبادل پویا برخوردار باشد. با توجه به بررسی‌های انجام شده، رعایت نکردن این اصل مهم، تحول بوم‌سازگان منطقه را در مسیر جریانی فرساینده و ویرانگر قرار داده است. به بیان دیگر،

- استفاده بهینه از زمین‌های بایر داخل محدوده و تثبیت کاربردهای پیشنهادی تحقق نیافته طرح تصویب شده؛
- افزایش تراکم‌های ساختمانی و جمعیتی تأمین سلسله‌مراتب در قالب مرکز شهر؛
- توسعه امکانات فراغتی و تفریحی؛
- استفاده از بافت‌های فرسوده و تخریبی برای تأمین نیازهای شهر؛
- تأمین نیازهای خدماتی حوزه نفوذ مستقیم و غیرمستقیم شهر؛
- تأکید بر تمرکززدایی مراکز مقیاس شهری و توزیع متوازن آن‌ها در شهر؛
- بهبود کیفیت حمل‌ونقل و ترافیک شهر.

منابع

۱. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، گزارش نظری.
۲. نوری، علی‌حیدر و ساغریچیان، محمدرضا. (۱۳۸۶). سالنامه آماری استان همدان، سال ۱۳۸۶.
3. www.fa.wikipedia.org/wiki/4
4. ehamedan.com...hamedanir.com
5. www.hamedan.ir/
6. www.2lat.com/hamedan.htm14k
7. ww.umsha.ac.ir/31k
8. www.istta.ir
9. hamedannews.blogspot.com/
10. www.iauh.ac.ir/
11. www.hamkelasy.com/
12. www.hawzah.net/per
13. www.chakadarch.com/hamedan.htm
14. www.omranhamedan.blogfa.com/

توجه‌نکردن به توان تولید پوشش گیاهی و مصرف بیش از توان تولید، موجبات ویرانی رویش طبیعی را فراهم آورده که به سهم خود، آغازگر سلسله‌واکنش‌های ویرانگر در طبیعت منطقه بوده است. همچنین باید توجه داشت که عواملی همچون فرسایش خاک، آلودگی آب‌های سطحی و زیرزمینی، تخلیه فاضلاب‌ها و مرز آب‌های سطحی، استفاده غلط از خاک، توسعه بی‌رویه و بدون مطالعه توان بوم‌زیستی مناطق و ارزیابی زیست‌محیطی آن‌ها، استفاده بی‌اندازه از کشنده‌ها و تبدیل زمین‌های زراعی به دیگر کاربری‌ها، موجب آشفتگی بیشتر محیط طبیعی منطقه و تشدید بحران در آن شده است.

کار تهیه طرح هادی مصوب شهر از سال ۱۳۷۱ شروع شد و در سال ۱۳۷۶ به تصویب نهایی رسید. این طرح جمعیت شهر را در افق طرح (۱۳۶۸) معادل ۱۵۰۰۰ نفر برآورد کرده، اما با توجه به جمعیت موجود شهر در سال (۹۶۳۸ نفر) میزان تحقق‌پذیری جمعیت شهر هر شهروند ۱۳۱/۵ مترمربع مشخص شده است. در یک جمع‌بندی کلی می‌توان از کاربری‌هایی که تحقق‌پذیری بالای ۵۰ درصد داشته‌اند، به‌عنوان درصد تحقق‌پذیری مناسب یاد کرد. این کاربری‌ها به ترتیب شامل کاربری مسکونی و فضای سبزند. کاربری‌های بهداشتی-درمانی، آموزشی و اداری تحقق‌پذیری نسبتاً مناسب داشته‌اند. به‌طور کلی، تحقق‌پذیری کاربری‌های بررسی‌شده (به غیر از شبکه معابر) معادل ۶۲/۲ درصد است که نشان می‌دهد با وجود تحقق نیافتن جمعیت پیشنهادی طرح، کاربری‌های پیشنهادی آن، تحقق‌پذیری نسبتاً مناسبی داشته‌اند.

نتیجه‌گیری

توسعه کالبدی شهر، به‌عنوان یکی از ابعاد مختلف توسعه آن، نتیجه روابط پیچیده و مجموعه‌ای از شرایط، اقدامات، خواست‌ها، گرایش‌ها و نیز، الگوی زندگی شهروندان است. هدف کلی طرح‌ریزی کالبدی شهر قروه در جزین، تأمین فضای زندگی مناسب برای شهروندان است. این هدف کلی دربردارنده چهار هدف جزئی‌تر، یعنی «تقویت نقش و عملکرد خدمات شهری»، «ارتقای کیفیت سکونت»، «حفاظت از منابع و امکانات تجدیدناپذیر داخل و پیرامون شهر» و «توسعه نظام‌مند بافت‌های پیرامونی چسبیده به آن» است. شهر قروه در جزین در حال حاضر، یک شهر خدماتی-کشاورزی است که فضای کالبدی آن نیز تا حدودی (هرچند به‌طور ناقص) در همین راستا شکل گرفته است. برای هدایت منطقی توسعه کالبدی شهر و رسیدن به هر یک از این اهداف چهارگانه، سیاست‌هایی به این شرح مشخص شده‌اند:

- جلوگیری از تخریب زمین‌های کشاورزی مرغوب پیرامون

شهر؛

جدول ۱. محدوده‌های حوزه نفوذ مستقیم و غیرمستقیم شهر قروه در جزین

شرح	مساحت	تعداد روستا	جمعیت روستایی	تراکم جمعیتی
حوزه نفوذ مستقیم	۲۷۰	۲۵	۱۷۳۸۶	۶۴/۳۹
حوزه نفوذ غیرمستقیم	۴۸۹	۱۴	۱۳۴۴۶	۲۷/۵
کل حوزه	۷۵۹	۳۹	۳۰۸۳۲	۴۰/۶۲

جدول ۲. تحولات خانوار و جمعیت شهر قروه در جزین در طول سال‌های ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۵

سال	تعداد خانوار	جمعیت	بعد خانوار	درصد رشد سالانه
۱۳۴۵	۷۶۸	۴۱۴۰	۵/۴	۲/۲
۱۳۵۵	۹۸۰	۵۰۵۵	۵/۲	۲
۱۳۶۵	۱۲۴۰	۶۷۰۸	۵/۴	۲/۹
۱۳۷۵	۱۷۲۵	۷۸۲۵	۴/۵	۱/۵
۱۳۸۵	۲۴۵۹	۹۴۵۲	۳/۸	۱/۹
میانگین رشد سالانه از ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۵				۲/۱

منبع: مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی

جدول ۳. گزینه‌های سه‌گانه تحولات جمعیت قروه در جزین تا افق ۱۳۹۶

گزینه ۳: حداکثر		گزینه ۲: متوسط رشد		گزینه ۱: حداقل		سال‌های پیش‌بینی
رشد	جمعیت	رشد	جمعیت	رشد	جمعیت	
۱/۹۵	۹۶۳۸	۱/۹۵	۹۶۳۸	۱/۹۵	۹۶۳۸	۱۳۸۶
۲/۳۹	۱۰۸۶۱	۲/۱۴	۱۰۷۲۷	۱/۴۵	۱۰۳۳۲	۱۳۹۱
۲/۷۰	۱۲۴۳۵	۱/۲۰	۱۱۹۷۴	۱/۲۰	۱۰۹۷۰	۱۳۹۶
۲/۵۴		۲/۱۷		۱۰۲۹		میانگین رشد سالانه
<p>گزینه ۱: رشد طبیعی و توازن مهاجرتی در حد صفر گزینه ۲: رشد طبیعی و مهاجرت بین ۵ تا ۱ درصد گزینه ۳: رشد طبیعی و مهاجرت بین ۱ تا ۵/۱ درصد</p>						

جدول ۴. ویژگی‌های تراکمی محلات شهر قروه در جزین

جمع کل	محله ۵	محله ۴	محله ۳	محله ۲	محله ۱	↓ شرح / محلات
۲۴۴۱۰	۱۹/۵	۶۶/۶	۴۸/۸	۴۰/۵	۶۸/۶	مساحت کل (هکتار)
۵۳/۴	۵/۳	۶/۴	۱۲/۲	۹/۶	۱۹/۸	مساحت مسکونی (هکتار)
۹۶۳۸	۸۶۳	۱۲۸۳	۳۰۵۷	۷۷۹	۳۶۵۶	جمعیت (نفر)
۳۹/۵	۴۴/۳	۱۹/۳	۶۲/۶	۱۹/۲	۵۳/۳	تراکم ناخالص (نفر در هکتار)
۱۸۰/۶	۱۶۲/۰	۱۹۹/۶	۲۵۰/۳	۸۰/۹	۱۸۵/۰	تراکم خالص (نفر در هکتار)
<p>● در مطالعات بافت‌شناسی شهری چهارگونه متفاوت بافت شهری شناسایی شده است: بافت ارگانیک، بافت تفکیکی نامتعارف، بافت تفکیکی متعارف و بافت آماده‌سازی شده. بخش عمده‌ای از بافت شهر (بیشتر، بافت میانی شهر) از نوع بافت تفکیکی نامتعارف است.</p> <p>● مساحت خالص مسکونی شهر ۵۳ هکتار است. مطالعات میدانی مشاور در شهر حاکی از آن است که در کل ۲۳۱۵ قطعه مسکونی و ۲۴۵۲ واحد مسکونی در شهر وجود دارند. گفتنی است که جمعیت شهر در حال حاضر شامل ۲۵۳۰ خانوار است. توسعه شهر قروه در جزین مانند بیشتر شهرهای کشور در سطح صورت گرفته است، به گونه‌ای که بیش از ۷۷ درصد از قطعات مسکونی شهر یک طبقه و تنها ۲۳ درصد از آن‌ها دو یا سه طبقه ساخته شده‌اند. بر پایه محاسبات انجام شده، متوسط سطح اشغال قطعات شهر ۶۱ درصد است. این رقم در محلات مختلف شهر بین ۵۸ تا ۶۳ درصد است.</p>						

جدول ۵. ضریب سکونت در واحدهای مسکونی شهر قروه در جزین در سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۶

شرح	جمعیت در خانوارهای معمولی	تعداد خانوارهای معمولی	تعداد واحدهای مسکونی	تراکم خانوار در واحدهای مسکونی	تراکم نفر در واحدهای مسکونی
۱۳۷۵	۷۸۲۵	۱۷۲۳	۱۴۹۶	۱/۱۵	۵/۲۲
۱۳۸۶	۹۶۳۸	۲۵۳۰	۲۴۵۲	۱/۰۳	۳/۹